

nem à Deo factam qui, ut supremus omnium dominus, alienorum bona in Judæorum dominium transfulerat. Eadem autoritate freti Ægyptios citra ullam injustitiam aut furtum olim spoliarerant.

2°. Respondent alii Judæis licitum non fuisse ut ab alienis usuras acciperent, sed duntaxat à Deo toleratum ad cordis duritiam, utque majori occurreretur malo; ne scilicet Judæi ad avaritiam prona, & divitiarum cupiditate compulsi, fratres suos usuris opprimerent: *Quod autem ab extraneis usuram acciperent, inquit S. Thomas, non fuit eis concessum, quasi licitum; sed permixtum ad majus malum vitandum; ne scilicet à Judæis Deum colentibus usuras acciperent, propter avaritiam cui dediti erant.* (2. 2. q. 78. art. 1. ad 2.)

Obj. 2°. Populo Judaico sic vetat Deus: *Si pecuniam tuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.* (Exod. 22. 25.) Ergo usura non prohibetur nisi erga pauperes.

Resp. Neg. conseq. 1°. Quia usura in aliis quæ allegavimus Scripturæ locis, erga omnes generatim & sine ullo discrimine prohibetur. 2°. Quia verba hæc, *populo meo pauperi*, legem quæ usuram vetat non restringunt, quemadmodum nec istæ aliæ voces, *qui habitat tecum*: alioqui potuissent Judæi usuras à fratribus suis exigere, modo in iisdem ædibus vel in eadem civitate non vixissent; quod tamen ne adversarii quidem admittunt. Quæ in re consentientem habemus Grotium ipsum qui usuræ non parum favet: *Vox pauperis, inquit, hic non restringit legem, sed exempli causâ posita est; quia plerumque ita accidit, ut illi magis egeant operis alienæ.* (Tom. 1. part. 1. Criticor. sacror. in cap. 22. Exod. pag. 524. edit. Amstelodam. an. 1598.)

Sæpè enim Scriptura, dum crimina prohibet, personarum meminit in quas perpetrari solent; sic

dicitur: *Advenam non contristabis, neque affliges eum.* (Exod. 22. v. 21.) *Ne attingas parvulorum terminos, & agrum pupillarum ne introeas.* (Proverb. 23. 10.) *Advenæ, & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam.* (Jerem. 76.) Numquid autem hæc peccata non prohibentur, nisi erga pupillos, & advenas, & viduas? Nequaquam. Quorsum igitur horum sit mentio? quia scilicet in eos frequentius committuntur hujusmodi crimina; in objecto pariter loco pauperum meminit Scriptura, quia in eos & sæpius & crudelius exercetur usura.

Obj. 3°. Christus herum inducit de servo pigro sic conquerentem: *Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura.* (Matth. 25. 27.) Ergo Christus ipse usuram approbat.

Resp. Neg. conseq. In Parabolis spectandus est finis ad quem collineant, cetera verò non debent ad litteram accipi. Numquid enim licet villicum iniquitatis imitari, quia dicitur ex domini sui bonis amicos sibi prudenter comparasse? atqui objectæ parabolæ scopus est nos admonere, ut in bonis spiritualibus à Deo acceptis semper proficiamus, iisque magis ac magis ditescere studeamus; ad eum ferè modum quo aliquis pecuniæ cupidus, usuris undique congestis rem suam augere studet. Hinc sanè nihil in usuræ gratiam colligi potest: *Usura, inquit S. Thomas, ibi metaphoricè accipitur pro superexcellentia bonorum spiritualium quam exigit Deus, volens ut in bonis acceptis ab eo semper proficiamus, quod est ad utilitatem nostram, non ejus.* (2. 2. quæst. 78. art. 1. ad 1.)

Calvinus ipse, Melancton & alii Protestantes, quamvis usuræ patroni, fatentur nihilominus in ipsius gratiam afferri non posse objectam parabolam. In antiquis enim Bibliis tempore Calvini Genevæ vulgatis an. 1557, legitur hæc nota;

Il ne faut pas conclure de ce passage que le Seigneur veuille approuver les usures : mais il prétend ôter toute matière d'excuse à ceux qui négligent d'employer les dons, les grâces & les bienfaits qu'ils ont reçus de lui.

Obj. 4°. Tam licitum est aliquid recipere pro usu pecuniæ creditæ, quam pro usu domûs locatæ : atqui licitum est exigere & recipere aliquid pro usu domûs locatæ; ergo, &c.

Resp. Neg. maj. & parit. Qui enim rem alteri locat, ipsius proprietatem & dominium retinet, ita ut rei jactura in eum recidat, si fortuito quodam casu pereat; æquum est igitur ut aliquem ex rei suæ locatione fructum percipiat. Contrà verò ubi pecunia datur mutua, accipiens fit illius dominus; siquidem eâ pro suo arbitrio uti potest, & pecuniæ amissionem patitur, si perierit, etiam sine ulla ipsius culpa & negligentia; ergo verus est pecuniæ dominus, ac proindè ad eum pertinet quidquid emolumenti inde provenit.

Præterea nulla Lex sive divina, sive humana vetat quominus aliquid lucri ex rei locatione percipiatur; contrà verò prohibet tum divina, tum humana Lex, ne quid præter sortem ex mutuo recipiatur; mutuum igitur & locatio sunt duo contractus omninò diverii.

Denique, si mutuum sit pecuniæ veluti locatio, ex qua liceat honestum moderatumque lucrum sumere, poterit etiam pecunia pauperibus locari, pactâ mercede, non secus ac domus vel ager : atqui negant ipsimet adversarii fas esse pecuniam pauperibus locare, & inde aliquid lucri exigere; fateantur ergo necesse est, plurimum intercedere discriminis mutuum inter & locationem.

Obj. 5°. Pecunia præfens pretiosior est pecuniâ absente, cum possit aliquis per priorem negotiari, non verò per posteriorem; ergo nonaginta aurei præfentes æquivalent centum aureis nonnisi post annum numerandis; qui ergo centum accipit post

annum, non censetur aliquid ultra sortem exigere, nec usuram committere.

Resp. Si valeat hæc nonnullorum Casuistarum subtilitas, vel nulla unquam erit usura, vel nunquam illicita esse poterit. Cum enim in mutuo quocumque detur pecunia præfens, & nonnisi post certum temporis spatium reddenda, nullum foret mutuum ex quo non posset aliquid præter sortem exigi: quod Scripturæ & constanti Patrum doctrinæ prorsus adversatur. Hinc meritò damnata fuit ab Innocentio XI, & à Clero Gallicano ista recentiorum Casuistarum propositio: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, & nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere & eo titulo ab usura excusari.* (Mém. du Clergé, Edit. ann. 1716. tom. 1. pag. 727.)

Obj. 6°. Qui alteri usum concedit vasorum argenteorum ad solam ostentationem, potest aliquid exigere; ergo pariter qui per mutuum concedit alteri pecuniæ suæ usum.

Resp. Neg. conseq. & parit. Qui enim vasa argentea, alteri ad solam ostentationem commodat, illorum dominium retinet, eaque suo periculo concedit, ita ut si fortuito quodam casu pereant, horum jacturam ipse patiat; pretium autem exigere quisque potest pro usu rei suæ, suoque periculo commodatæ.

Contrà verò qui pecuniam mutuatam tradit, illius dominium transfert in accipientem cujus periculo datur & perit, quamvis id sine ulla ipsius culpa & negligentia contigerit; ergo eâ pecuniâ utendo, utitur re suâ, ideòque pro illo usu nihil debet mutuanti, sufficitque ut summam restituat æqualem.

Inst. Illa domini translatio merum est commentum; 1°. quia dominium sine consensu transferri non potest; interrogentur autem omnes mu-

tuantes, & nullum reperias qui fateatur se velle pecuniæ datæ dominium abjicere; 2º. quia quando sit alicujus bonorum recensio, gallicè *l'inventaire*, in eam refertur pecunia quam mutuam dedit.

Resp. ad primum. Verum quidem dominium non transfertur sine libero consensu; omnes verò quâ voluntate mutuare aut vendere volunt, eadem velint oportet dominium in *mutuatarium* aut emptorem transferre: siquidem aliter fieri non possunt hujusmodi contractus; hoc tamen onere imposito, ut emptor pactum solvat pretium, & *mutuatarium* parem reddat pecuniam tempore constituto.

Resp. ad secundum. Inter mutuantis bona recensetur quidem pecunia quam dedit, quatenus scilicet in eam habet actionem; sed non idcirco verum in istam pecuniam dominium retinet: quid est enim dominium propriè dictum? facultas scilicet rem in omnes usus, in propriumque commodum adhibendi: atqui mutuans non potest pro suo arbitrio uti pecuniâ quam mutuam dedit, ut constat apud omnes; dominium ergo rei cum *actione & jure ad rem* confundunt adversarii. Dominium in actione & jure ad rem fundatum, à Jurisconsultis appellatur dominium latè sumptum, & quâdam juris fictione quâ fit ut nostra dicantur quæ nobis jure debentur: *Apud se enim quis habere videtur, de quo habet actionem.* (Lib. 50. *Digesti. tit. 16. leg. 143.*) Dominium juris fictione dictum, imago quædam & similitudo domini est, non verum dominium.

Obj. 7º. incommodum quod obtendere solent usurarum patroni, ut eas licitas esse probent. Quomodo, inquit, tot viduæ, tot honestæ personæ, & cujuscumque conditionis homine viverent, nisi pecuniam fœnori exponere liceret?

Resp. vanam hanc excusationem jamdudum fuisse ab Augustino sic profligatam: *Audent etiam faneratores dicere: Non habeo aliud unde vivam. Hoc mihi & latro diceret, deprehensus in fauce; hoc*

& effractor diceret, deprehensus circa parietem alienum, hoc mihi & leno diceret, emens puellas ad prostitutionem.... Quidquid tale prohibere conarimur, responderent omnes quia non haberent unde aliter viverent: quasi non hoc ipsum in illis maxime puniendum est, quia artem nequitiæ delegerunt, unde vitam transigant, & inde se volunt pascere, unde offendant eum à quo omnes pascuntur? (In *Psalm. 128. n. 6. tom. 4. pag. 1450.*) Perperam igitur excusatur usura quorundam incommodorum periculo; prius enim videndum an licita sit. Hanc autem Jure tum divino, tum humano vetitam esse demonstravimus.

Objiciunt 8º. & clamitant usurarii, sublata usurâ, actum fore de commercio, de mercatura, unde tanta derivatur utilitas.

Resp. licitam quidem esse & Republicæ utilem mercaturam, sed eam juxta Legis evangelicæ præscriptum exercendam: atqui vetat Lex evangelica, verant etiam Principum nostrorum Edicta, ne commercium per usuras promoveatur. *Absit à Christianorum animis*, inquit Benedictus XIV, *ut per usuras florere posse lucrosa commercia existiment: cum contra ex ipso oraculo divino. (Prov. 14.) discamus quod justitia elevat gentem, miseris autem facit populos peccatum. (Epist. Encycl. adversus usuram.)*

Autor Gallicus qui non immeritò sese nuncupat *l'Ami des hommes*, testatur se diligenter expendisse utrùm mutuum cum fœnore commercio & utilitati publicæ profit, an verò noceat, & dilè circa quæstionem hanc incertum & ancipitem fluctuasse. Deindè hæc subjicit: *J'ai enfin reconnu qu'indépendamment de l'autorité de la Religion, les opinions de l'Ecole s'accordoient à cet égard avec la droite raison & la saine morale, & qu'il en est du précepte qui défend l'intérêt du prêt à jour, comme de tous les autres dont l'observation, loin d'être nuisible à l'industrie, au commerce, &*

à tout ce qui peut concourir au bonheur de l'homme ici bas, seroit le plus sûr moyen de les faire fleurir. (Traité de la population, tom. 2. chap. 8.)

Præterea mutuum cum fœnore, ex quo in commercium, & inde in societatem, tantum utilitatis derivari contendunt adversarii, in populorum contrà damnum verti sic ostendit Pater Hyacinthus de Gasquet opere laudando cui titulus, *l'usure démasquée*: Les Négocians proportionnent toujours leurs gains aux frais & dépenses de leur commerce. Ils vendent les marchandises suivant le prix qu'elles leur coûtent, toute deduction faite. Il faut d'abord qu'ils trouvent leur indemnité des avances nécessaires qu'ils font en loyers de maison, de boutique, de magasin, en voyages, en commis, ports de lettres, &c. & qu'avec cette juste indemnité, ils trouvent leur profit... Abandonneroient-ils ce principe pour le seul cas de l'intérêt de l'argent qu'ils emploient pour l'achat des marchandises, ou pour fournir aux autres dépenses de leur négoce? N'en cherchent-ils pas également leur indemnité? ils la cherchent, sans doute, & ils la trouvent toujours avec avantage; les Négocians en gros sur les marchands en détail, & ceux-ci sur le peuple, qui supporte ainsi l'intérêt des prêts à jour du commerce.... Tout le préjudice, tout le dommage tombe donc sur le public, & par conséquent sur les pauvres, qui en font la majeure partie. De quel front ose-t-on donc assurer que le salut de la chose publique dépend du prêt à intérêt? (Pag. 334 & suiv.)

Obj. 9°. Quod spontè & liberè datur, licitè recipitur: atqui *mutuarii*, spontè & liberè moderatum lucrum præter sortem tribuunt; ergo illud potest recipi.

Resp. 1°. Neg. maj. quæ generalior est: qui enim immoderatas usuras, octo, decem, quindecim in centum solvunt avarissimis fœneratoribus, necessitate urgente, se liberè & spontè dare dic-

titant: atqui tamen, fatentibus adversariis, non licitum est immoderatas usuras accipere; ergo quod liberè datur, non semper justè recipitur.

Resp. 2°. Neg. min. Illud enim non satis liberè datur quod, impellente necessitate, promittitur: atqui plerumquè usura, &c. quia scilicet norunt *mutuarii* non aliter pecuniam ab avidis fœneratoribus se consecuturos. Præterea lucrum præter sortem exigi solet, & in pactum deduci, ac proinde non satis liberè solvitur: Ille qui aut usuram, inquit S. Thomas, non simpliciter voluntariè dat, sed cum quadam necessitate, in quantum indiget accipere pecuniam mutuo, quam ille qui habet, non vult sine usurâ mutuare. (2. 2. quæst. 78. art. 1. ad 7.)

Obj. 10°. Negotiator partim ex sua industria, partim ex pecunia quam ipsi mutuam dedi, rem suam amplificat; ergo nulla erit injustitia, si quam lucri particulam receperim.

Resp. Neg. consequ. Mutuus prorsus injustè lucrum cum negotiatore divideret, in aliud quippè nihil habet juris. Pecunia enim quam mutuam dedit, eo ipso jam non est sua, ut constat ex dictis; aliunde nullam industriam adhibuit, nullos sumptus posuit, nullum periculum subiit; nullum igitur habet titulum legitimum, quo possit lucri partem sibi vindicare: sed totum pertinet ad negotiatorem; 1°. quia illud acquisivit ex pecunia cujus per mutuum factus est dominus, & omne suscepit periculum; 2°. quia suâ tantum industriâ, suisque laboribus pecuniam ex se sterilem, fecit fructuosam; 3°. quia si malè cessisset negotiatio, & periisset pecunia, totam illius jacturam solus tolerasset.

Obj. 11°. Sit istud exemplum: Paulus mille nummos mutuos acceperat, & pro fœnore solvebat decimam sortis partem. Amicus ea de re certior factus ad Paulum venit, illicque mutuat parem summam, ut eam creditori lucri nimis cupido rependat, nec

aliud ipse exigit quàm vigesimam sortis partem per singulos annos. In ea re porrò nihil est injusti, nihil quod juri naturali tantisper repugnet. Contrà de amico benè meretur, cui lucrum 50 nummorum quotannis affert.

Resp. alterum istud exemplum opponendo: Jacobus in latronem incidit, qui vi & metu ipsi crumenam extorquet, quæ mille nummos continet. Interim supervenit amicus, qui in prædonem irruens, eum cogit raptum marsupium restituere. Deindè illud Jacobo reddit, ab eo postulans 50 nummos quos alter libentissimè largitur, secum benè actum putans quod ceteros nummos receperit. Nullus profectò est Casuista, qui hujusmodi amicum injustitiæ non accuset. At, inquit, quam injuriam infert Jacobo? nonne verum ei confert beneficium, cum ipsi receptos debeat 950 nummos? nonne potest citra injustitiam 50 recipere, tanquam grati animi testimonium?

Quid respondebunt adversarii? Procul dubio respondent non in eo sitam esse illius amici injustitiam, quòd 950 nummos è latronis manibus ereptos Jacobo reddiderit; sed eum contra justitiam peccasse; quia sibi retinuit 50 nummos, tanquam beneficium mercedem, quod gratuitum esse debuit; eum nihil juris habuisse in 50 illos nummos qui, ut alij 950, clamant pro domino, ad Jacobumque non minùs pertinent.

Pariter & nos objecto priori exemplo respondebimus illum qui Paulo mille nummos mutuavit, in eo non esse injustum, quòd amico subveniens ipsum ex immodico fœnore quotannis solvendo exemerit; quia in re singulare beneficium amico præstitit. Sed ipsi injuriam facit, ab eo 50 nummos pro singulis annis exigendo, quamvis non alium habeat titulum, quàm officium ei præstitum, quòd gratuitum esse jubent humanitatis leges, à jure naturali derivatæ. Minùs quidem injustus est, quàm primus creditor qui fœnus immo-

deratum exigebat: sed tamen non omni iniquitate vacat, quia luctum quod percipit, licèt moderatum, non ipsi debetur propter rationes in hujus disputationis decursu expositas.

ARTICULUS III.

Quibus ex titulis liceat aliquid supra sortem exigere.

Aliquid præter sortem accipiendi tot titulos admittunt nonnulli Casuistæ, ut si ii omnes sufficiant, nemo usuræ reus esse possit. Præcipui verò illi tituli sunt privatio pecuniæ, obligatio eam usque ad certum tempus non repetendi, sortis amittendæ periculum, luctum cessans & damnum emergens. De singulis iis titulis quid sentiendum sit, ut magis pateat, animadvertendum est generatim non posse aliquid ultra sortem exigi ob titulos qui mutuo sint necessario conjuncti: idem enim esset, ac luctum percipere ratione ipsius mutui.

Hinc 1°. pecuniæ privatio titulus non est legitimus, quia mutuo est indivulsè illigata; siquidem non potest aliquis pecuniam mutuum dare, simul & retinere; si ergo propter illam privationem licitum esset quidpiam supra sortem accipere, nulla prorsus foret usura, vanumque esset istud Christi præceptum: *Mutuum date, nihil inde sperantes.*

2°. Obligatio sortem ante tempus certum non repetendi, non justa est causa propter quam aliquid amplius exigatur, quia cum naturâ mutui necessario devincta est. Quapropter obligatio pecuniæ non repetendæ, nisi post mensem vel annum, nihil aliud est quàm ipsum mutuum per illud tempus prorogatum, vi cujus nihil accipere licet supra sortem; unde ab Alexandro VII damnata est ista Casuistarum quorundam propositio: *Licitum*

est mutuanti aliquid supra sortem exigere, si sese obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. (Recueil des Bulles, in-8o. an. 1697. pag. 250.) Eamdem verbo Dei contrariam declaravit Clerus Gallicanus in Comitibus generalibus an. 1700. (Mémoire du Clergé, édit. 1716. tom. I. pag. 727.)

Duos illos titulos satis fuit raptim attingisse. De aliis vero, nempe de periculo fortis amittendæ, de damno emergente vel lucro cessante, fufius differendum est.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Utrum ob fortis amittendæ periculum liceat aliquid supra sortem exigere.

Annotandum, à Theologis non paucis duplex distingui fortis amittendæ periculum; aliud scilicet generale, commune, ordinarium, quod in omni mutuo reperitur, & quod idcirco vocant *intrinsicum*, oriturque ex casu fortuito, v. g. incendio; aliud particulare, ut aiunt, & *extraordinarium* quod à mutuo separari potest, quodque idè appellat *extrinsecum*, ut si pecunia detur homini prodigo, litigioso, naviganti in mari procelloso, vel merces per loca latronibus obfessa deferenti.

Apud omnes certum est non licere aliquid supra sortem exigere ratione periculi *communis*, quia necessariò est cum mutuo conjunctum, ipsique *intrinsicum*; sed inter Theologos controversatur, an possit aliquid præter sortem exigi ob illius amittendæ periculum, quod vocant *particulare*, *extraordinarium*, *extrinsecum*. Pro parte affirmante stant multi Theologi, inter quos Cabassutius & Henricus à S. Ignatio. Ratio est, inquit, quòd probabile fortis amittendæ periculum sit mutuo *extrinsecum*, ab eoque sejungi possit, sicut damnum emergens, & lucrum cessans, quæ mutuo

non nisi per accidens aliquandò conjuncta sunt. Opinionem contrariam defendunt alii Theologi cum quibus sit.

PROPOSITIO.

Non licet sub periculi cujuscumque prætextu aliquid præter sortem exigere.

Prob. Si quid præter sortem accipere licitum esset ratione periculi, maximè propter illud quod *extrinsecum* dicitur: atqui supponunt adversarii, non verò probant, dari periculum mutuo *extrinsecum*. Quod enim in exemplum afferunt periculum annexum mutuo quod datur homini, vel prodigo, vel litigioso, vel naviganti in mari procelloso; periculum, inquam, illud est quidem *extrinsecum* mutuo generatim sumpto: sed huic vel illi mutuo verè est *intrinsicum*, sicut & periculum adjunctum mutuo quod fit erga pauperem.

Et verò mutuum inter Christianos caritatis & prudentiæ regulis temperatur; quis autem inter Christianos prudens pecuniam mutuum dabit viris dubiæ fidei, decoctoribus, litigiosis, prodigis, ludo deditis, aut commercia nimium periculosa exercentibus? quod si faciat, id non aget nisi vel ex caritate, vel ex avaritiæ & lucri cupidine: si primum, mutuum erit gratuitum; si secundum, mutuum usurâ scædabitur.

Præterea periculum nascitur ex eo quòd res *mutuatarii* vel desperatæ sunt, vel probabiliter erunt, vel tales fieri possunt. Fatentur adversarii in tertio casu non esse nisi periculum remotum, propter quod lucrum ultra sortem, exigere absque usura nemo potest: atqui nullus usurarius lucri cupidus, iis pecuniam credit qui in primo & secundo casu versantur, quorum scilicet res aut jam desperatæ sunt, at probabiliter erunt, sed iis duntaxat qui in tertia classe reperiuntur; ergo semper aderit usura.

Solvuntur objecta.

Obj. 1°. S. Thomas docet posse augeri pretium propter periculum cui se exponit mercator, transferendo rem de loco in locum. (2. 2. q. 77. art. 4. ad 2.) Ergo pariter pretium sortis augeri potest propter periculum cui exponitur.

Resp. Neg. conseq. quia mercatorem inter & mutuante[m] maxima est disparitas: mercator enim de loco in locum merces transferendo, in multa incurrit pericula. Si merces à piratis vel latronibus rapiantur, aliove casu pereant, ipsi mercatori pereunt; idcirco propter hujusmodi pericula pretium augere potest: pecunia autem mutua perit accipienti, penes quem est ejus periculum, sicut & dominium: plurimum igitur discriminis est mercatorem inter & mutuante[m].

Obj. 2°. Periculum est mutuo extrinsecum & per accidens conjunctum; ergo ratione periculi sortis amittendæ, aliquid sine usura potest exigi.

Resp. Neg. ant. De natura enim mutui est, ut dominium pecuniæ transferatur in accipientem: atqui eo ipso periculum est mutuo intrinsecum; siquidem mutuarius, cum sit acceptæ pecuniæ dominus, eam exponere potest ludo, mercaturæ periculosa; aut comestatione, luxu, aliove modo dissipare.

Inst. Quod à mutuo separari potest, ipsi extrinsecum est: atqui periculum à mutuo disjungi potest, nimirum per fidejussionem, cautionem, vel pignus, gage; ergo, &c.

Resp. Neg. min. Quia pignore & fidejussione tollitur quidem effectus periculi; id est, impenditur ne quid damni inde patiatur mutuans; sed pignus quod exigitur, probat mutuo nudè & in se sumpto insitum esse periculum. Mutuum enim juxta adversarios non fit expers periculi, nisi quatenus pignore vel fidejussione munitum & quasi circum-

septum est; in se igitur & naturam suam spectatum, aliquid periculi adjunctum habet. Si enim mutuo nihil inesset periculi, ut quid pignus exigeret mutuans?

PARAGRAPHUS II.

Utrum liceat aliquid præter sortem accipere ob lucrum cessans & damnum emergens.

Mutuanti lucrum cessare dicitur, ubi aliquo fraudatur emolumento, quod probabiliter obtineret, si mutuum non daret, ut si pecuniam adhibiturus esset ad negotiandum. Tunc verò damnum dicitur emergere, cum propter mutuum aliquid detrimenti tuis rebus accidit, ut si triticum majori pretio emerere cogaris, si agrum tuum excollere nequeas, &c. Nunc propositæ quæstioni ut respondeatur, fit

PROPOSITIO.

Mutuans aliquid præter sortem exigere licitè potest, tum propter damnum emergens, tum propter lucrum cessans.

Probat[ur] prima pars. 1°. Quia rationi & æquitati maxime consentaneum est, ut mutuans non teneatur detrimentum pati, propter beneficium alteri præstitum: atqui tamen illud mutuanti contingeret, si jacturæ quæ ex mutuo provenit compensationem exigere non posset. 2°. Quia postulat æquitas ut, si rebus tuis consulam, tu vicissim meis consulas: atqui rebus meis non consulere, si damnum quod tuâ causâ patior non rependeres; ergo, &c.

Prob. secunda pars quæ prioris est veluti confestarium. Licitum est, ut modò probavimus, aliquid ultra sortem accipere propter damnum emer-

gens: atqui lucrum cessans est aliquod damnum emergens, quia non solus ille detrimentum patitur, qui perdit rem quam habet, sed ille etiam qui impeditur ne rem quam habiturus erat, consequatur: *Qui mutuum dat*, inquit S. Thomas, *potest absque peccato in pactum deducere cum eo qui mutuum accipit, recompensationem damni per quod subtrahitur sibi quod debet habere. Hoc enim non est vendere usum pecuniæ, sed damnum vitare.* (2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 1.) Præterea per titulum lucri cessantis nihil exigitur præter sortem vi mutui; sed ratione spei quam habet mutuans lucrum certò, vel probabiliter ex pecunia sua faciendi: hæc autem spes pretio æstimabilis est, siquidem vendi potest.

Nonnullæ tamen requiruntur conditiones, quarum aliæ damnum emergens, & aliæ lucrum cessans spectant.

Quæres 1º. quænam requirantur conditiones, ut aliquid præter sortem exigi possit ob damnum emergens.

Resp. Ut damnum emergens titulus sit legitimus, tres conditiones apponantur necesse est; prima, ut mutuum vera sit damni causa: hinc si mutuans aleâ ludens perdat, ideòque aliquid detrimenti patiatur, id non mutuo, sed imprudentiæ suæ tribuere debet; secunda, ut mutuans de damno sibi probabiliter subeundo præmoneat accipientem, qui poterit meliorem fortunam aliò quærere, & nolle tale onus in se suscipere; qui si præmonitus non fuerit, minimè tenebitur damnum, si postea contigerit, compensare; tertia, ut quod præter sortem accipitur, non sit majus damno cui locum dedit mutuum: alioqui non servaretur æqualitas, & quidquid damnum excederet usura esset.

Quæres 2º. quænam conditiones sint necessariæ,

ut lucrum cessans justa sit causa aliquid ultra sortem accipiendi.

Resp. Quinque necessariæ sunt conditiones; prima, ut pecunia credita, vel negotiationi, vel acquirendæ rei frugiferæ verè sit destinata; alioqui fictus esset titulus; secunda, ut mutuans non aliam habeat pecuniam otiosam: si enim habuerit, vi mutui non patitur damnum lucri cessantis, cum aliudè possit illi occurrere; otiosa tamen non censeri debet pecunia, quæ in familiæ sustentationem, in filiarum dotem, vel in casus inopinatos seposita est: hujusmodi enim pecunia non commodè potest in locum mutuatæ subrogari, ut in faciendum lucrum impendatur; tertia, ut mutuans accipientem moneat de lucro cessante; alioquin illius compensationi non consentiret, nec ad eam teneretur, modò lucro cessanti causam non præbuerit per moram culpabilem; quarta, ut in compensatione lucri sperati deducantur expensæ faciendæ, & pericula subeunda: ex iis enim fit ut non tanti valeat res sperata duntaxat, quanti res jam comparata & possessa; quinta, ut lucrum sit certò vel probabiliter percipiendum, nec satis est ut possibile tantum sit, quia possibile non habetur ratio.

Quæres 3º. an possit mutuans in sortem non computare fructus pignoris quod ipsi pro cautione pecuniæ, *pour l'assurance de la somme*, datum fuit; si, v. g. à me domum acceperis ad pecuniæ mihi datæ cautionem, quæritur an fructus è domûs locatione prodeuntes, possint à te sine usura percipi, donec debitum tibi solverim.

Resp. contractum illum esse prorsus usurarium. In eo quippè vi mutui aliquid supra sortem accipitur, nempe reditus qui non pertinent ad mutuantem, benè verò ad *mutuatarium*, cum res quælibet ex axioma domino suo fructificet; ut ergo contractus ille sit expers usuræ, fructus per-

cepti in fortis diminutionem computari debent, deductis tamen sumptibus in re vel servanda, vel excolenda factis.

Quæres 4°. an possit mutuans pacisci, ut si accipiens præfixo tempore, suâ culpâ non restituat, tunc aliquid præter sortem solvat in pœnam moræ, etiam lucro non cessante, nec damno emergente. Quæ pœna dicitur *conventionalis*, quia ex contrahentium mutuo consensu statuitur.

Resp. Conventionem hanc licitam affirmant multi Theologi, positis nonnullis conditionibus. Pœna *conventionalis*, inquirunt, ex contrahentium consensu apponitur, & quidem ob finem legitimum, nempe ut contractuum firmitati consulatur, & puniatur iniquitas vel negligentia *mutuatarii*, qui rem sibi creditam retinet, invito benefactore suo.

Hanc autem opinionem rejiciunt, & quidem probabilis, nonnulli Theologi. Mutuans enim pactum pœnæ *conventionalis* mutuo adjicit, vel quia timet ne fors, post diem præstitutum, in periculum adducatur; vel quia existimat conventionem hanc pœnam fore quasi stimulum *mutuatario*, ut die præfixo solvat: atqui duæ istæ rationes non valent. Prima quidem manifestum est usuræ palium: jam enim probavimus usurarium esse quidquid exigitur ob periculum fortis amittendæ, quia periculum est mutuo *intrinsicum*. Præterea qui veretur ne fors peritura sit post tempus constitutum, magis etiam timere debet ne sibi non solvatur pœna *conventionalis*: qui enim centum solvere non poterit, multò minùs solvet centum & quinque; ergo prima hæc ratio infirma est, usuramque involvit.

Secunda etiam ratio prorsus inanis est; si enim mutuans prævideat accipientem in differenda fortis restitutione fore contumacem, aut non ei dabit mutuum, aut fidejussorem vel pignus postulabit: si, neglectis his duobus præidiis, quæ tutam red-

dunt fortis restitutionem, mutuans confugiat ad pœnam *conventionalem* quæ sortem in tuto non collocat; nonne argumentum est evidens eum usuram quærere?

Denique inter conditiones quas requirunt adversarii hæc potissima est, ut mutuans rectam habeat intentionem; id est, magis velit sortem sibi præfixo tempore restitui, quàm pœnam *conventionalem* solvi: si enim pœnæ pretium magis quàm restitutionem optaret, jam vellet lucrum ex mutuo percipere; quod planè usurarium est. Porro si mutuans verè & efficaciter velit non lucrari ex mutuo, sincerè etiam velle debet ut pœna *conventionalis* non solvatur; alioqui duo vellet contradictoria: atqui si efficaciter velit ut *mutuatarius* pœnam non solvat, quomodò illam exiget, elapso tempore constituto? Numquid lucrum quod verè nolit aliquis, reipsà curat ut sibi solvatur?

Quæres 5°. an creditor possit in foro conscientie percipere usuras, gallicè *les intérêts*, per sententiam Judicis sibi assignatas, si nullum ex dilata solutione damnum passus fuerit.

Resp. Alii existimant licitè posse creditorem usuras sibi à Judice assignatas recipere, etiamsi nullum subierit damnum, modò tamen debitor sit in mora culpabili; alii verò negant: posteriorem hanc opinionem amplectitur Collator Parisiensis, & quidem meritò. Lex enim judicat creditorem suis in rebus damnum pati ex dilata pecuniæ suæ solutione. Id colligitur ex eo quòd Edictum Aurelianense an. 1560, majores usuras adjudicet mercatoribus, & largiores etiam opificibus quibus aliquid debetur.

Quam autem ob causam? quia scilicet hujusmodi homines gravius damnum ex pecuniæ suæ privatione patiuntur, quàm alii. Porro si Lex majores usuras iis adscribat, qui propter dilatam pe-

cuniarum suarum solutionem majus incommodum subeunt, nonne id manifesto est argumento, Legem nemini ufuras adjudicare, nisi conjiciendo eum in aliquid damni incurrere post tempus solutioni præfixum? Hæc conditio ita necessaria est, ut, eâ deficiente, contra justitiam peccet creditor qui ufuras à Judice sibi concessas recipit: compensationem enim exigit, dum nullam patitur jacturam, quod juri naturali opponitur.

CAPUT III.

De Contractu societatis.

CONTRACTUS societatis definitur: *Duorum vel plurium conventio aliquid contribuendi ad commune lucrum & damnum, pro ratione rerum collatarum, gallicè à proportion des fonds qu'on y a mis.*

Dicitur 1°. *Conventio aliquid contribuendi*, scilicet operam, industriam, pecuniam, instrumenta negotiationis, v. g. navim, equos, &c. 2°. *ad commune lucrum*, ut designetur finis proximus societatis negotiatoriæ de quâ hic agitur; 3°. *& damnum*: æquum est enim ut ei commune sit damnum qui partem habet in lucro. Societas enim quæ ita coalescit, ut alter lucrum duntaxat sibi vindicet, nec damnum dividat, in jure dicitur *societas leonina*, & ab eo reprobat; (*Lib. 17. digest. tit. 2. leg. 29.*) 4°. *pro ratione rerum collatarum*, ita ut quò plura contulit aliquis, eò majorem lucri partem recipere debeat: alioqui non servaretur æqualitas.

Societas, ut patet, maximè differt à mutuo; in societate enim qui confert pecuniam, retinet ejus dominium, illiusque periculum & damnum in se recipit, quod non fit in mutuo. Idcirco potest

aliquid præter fortem accipere, tanquam pecuniæ suæ fructum, quam negotiationi & periculo exposuit.

Quæres 1°. quænam conditiones ad justam societatem requirantur.

Resp. Quatuor requiri solent; prima, ut negotiatio propter quam inita est societas, sit licita: alioqui societas nulla esset ac irrita; secunda, ut pecunia verè ad negotiationem aliquam adhibeatur: si enim pecuniam conferens noverit nullam securam negotiationem, non erit societas, sed mutuum ficto societatis titulo dissimulatum; ex eo proinde non possit citra usuram *palliatam*, lucrum præter fortem exigere; tertia, ut lucrum vel damnum è societate proveniens, sociis commune sit pro rata parte quam quisque in societatem contulit: alioquin violaretur æqualitas; quarta tandem conditio est, ut pecuniam conferens illius periculum in se recipiat & jacturam, si pereat: hoc enim periculum solus est titulus legitimus, propter quem pecuniam contribuens, aliquam lucri partem sibi vindicare possit.

Quæres 2°. si finitâ societate, nullum sit lucrum, solaque pecunia remaneat ab uno sociorum collata, hæcne dividenda erit inter ipsum, & alium qui operam pecuniæ parem contulit?

Resp. eam conferenti totam esse restituendam: si enim periisset pecunia, ei perire debuisset qui eam contulit; ergo ubi superest, eidem restitui debet, ut qui sentit onus, sentiat & commodum; neque in ea re violatur æqualitas: qui enim pecuniam suam negotiationi exposuit & eam sterilem recipit, non minùs perdit quàm qui nihil lucri ex sua industria percipit.

Quæres 3°. quid sit societas animalium.

Resp. conventionem esse duorum vel plurium,